

BARAKONYI Károly (szerk.) – BALATON Károly –
KOCSIS József – VECSENYI János

A VEZETÉS-SZERVEZÉS DISZCIPLÍNA

NAGYJAI (I. rész):

SZABÓ LÁSZLÓ, HARSÁNYI ISTVÁN,
MÁRIÁS ANTAL

Az MTA Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottsága 2007. március 9-én emlékülést szervezett a vezetés-szervezés diszciplína hazai nagyjai emlékére. Az emlékülés visszaemlékezéseit, méltatásait a szerzők egy cikksorozatban szeretnék megörökíteni. A jelen összeállítást Szabó László, Harsányi István és Máriás Antal emlékének szentelik, míg a következő részben Erdei Ferencre, Susánszky Jánosra, Kovács Sándorra és a közelmúltban elhunyt Ladó Lászlóra emlékeznek.

Az MTA Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottsága 2007. március 9-én emlékülést szervezett a diszciplína elhunyt nagyjai emlékére. Barátok, tanítványok méltatták neves elődeink életútját, munkásságát, tevékenységük hatását, kisugárzását.

Az emlékezéshez a keretet Dobák Miklós professzor előadása adta meg, aki a XX. század fordulójától 1980-ig, az MTA Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottságának megalakulásáig tekintette át tudományágunk hazai fejlődését. A kronologikus visszatekintés méltatta a szakterület kiemelkedő művelőit, megnevezte a legfontosabb publikációkat és periodikákat, és arra is kitért, hogy tudományágunk hazai művelése az egyes korszakokban mennyire volt összhangban a nemzetközi tendenciákkal.

Az 1900-tól az első világháború kitöréséig, de akár 1919-ig is kiterjeszthető időszakra vonatkozóan az amerikai *Scientific Management* és a német *Betriebswirtschaftliche Organisationslehre* hatása emelendő ki. Ezek az irányzatok a századfordulót követő ipari fellendülés vezetési és szervezési problémáira adtak megfelelő válaszokat. A kor jelentősebb szerzői, tudományművelői közül Zelovich Kornél, Feyér Gyula, Méhely Kálmán, Szabó Ervin és Maróthy Kálmán neve emelendő ki. Ebben az időszakban még érvényesült az angolszász és a német tudományos megközelítések egyensúlya.

1920–1945 között, a „vesztes háborútól a háború elvesztéséig” terjedő időszakban, a racionalizálási mozgalom és a német üzemgazdasági szervezésttan befolyása erősödött. A fordizmus-taylorizmus is német közvetítéssel jutott el hozzánk. Az átalakítási programok tárgyát az *ipari üzemek és termelési ágak* (pl. gépipar), később a *közigazgatás* (Magyary Zoltán munkássága) hatékonyságjavítása képezték. A magatartási irányzatoknak (human relations, organizational behavior) csekély volt a szerepe. Ennek a korszaknak, amelyet Magyary Zoltán mellett többek között Rajty Tivadar, Hollós István és Hollós József neve és művei fémjeleznek, kiemelkedő eseménye volt 1928-ban a *Szervezés és Üzemgazdálkodás* című folyóirat elindítása, illetve 1932-ben a *Magyar Racionalizálási Bizottság* megalakulása.

Az 1946-tól 1956-ig tartó periódus a felszámolások kora. Megszüntették a vállalatok szervezési részlegét: nem volt szükség külön szervezőkre, a vezető feladata lett a felülről kapott utasítások megszervezése és végrehajtása. A Műegyetem Üzemi Tervgazdaságtan Tanszéke Harsányi István és Kádas Kálmán vezetésével, illetve a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Ipargazdaságtani Tanszéke Susánszky János vezetésével egyfajta sajátos értékmegőrző, átmentő szerepet töltött be ebben az időszakban. Javult a helyzet 1957 és 1968 között: egy korlátozott kibontakozás lehetősége nyílt meg. Újraéledt a *Scientific Management* és a

német üzemgazdasági szervezéstan, megjelentek a humanisztikus irányzatok (HR, motivációs elméletek). A szervezőszakma ismét megjelent és megerősödött. Ez többek között az ágazati ISZI-k (szervezőintézetek) megalakulásának időszaka.

1968-tól kezdődően az új gazdasági mechanizmus további jótékony hatást gyakorolt a vezetéstudomány fejlődésére. *Újabb intézmények* jelentek meg (Országos Vezetőképző Központ, Szervezési és Vezetéstudományi Társaság), *új irányzatok* váltak ismertté (pl. az operációkutatás, a rendszerelmélet és a kibernetika, a döntéselmélet) és épültek be a vezetés-szervezés elméletébe, gyakorlatába. A műszaki egyetemek (Budapest, Miskolc, Veszprém) szervezéstudományi oktatási profiljának kiszélesedése mellett az MKKE ipari üzemszervezési tanszéke, valamint a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara is bekapcsolódott a képzésbe. 1980-ban az MTA határozatot hozott a *Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottság felállításáról*.

Az MTA Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottsága megemlékezett a bizottság megalakulása óta elhunyt tagjairól. Az emlékülés visszaemlékezéseit, méltatásait egy cikksorozatban szeretnénk megörökíteni. Jelen összeállítást Szabó László, Harsányi István és Mária Antal emlékének szenteljük, míg a következő részben Erdei Ferencre, Susánszky Jánosra, Kovács Sándorra és a közelmúltban elhunyt Ladó Lászlóra emlékezünk.

Szabó László emlékére

Ki volt Szabó László? Hétköznapi névvel egy nem hétköznapi ember. Tanítványaként úgy gondolom, hogy egyike volt a magyar vezetés- és szervezéstudomány korszakalkotó személyiségeinek.

1919-ben született. Szakmai pályafutására az első meghatározó élményt, a Nobel-díjasokat nevelő Fasori Evangélikus Gimnáziumban szerezte, amelynek tanítási módszereit és tanárait, elsősorban Mikola Sándort,

ÉLETRAJZI ADATOK

SZABÓ LÁSZLÓ 1919. szeptember 30. Budapest – 1990. január 12. Budapest

Tanulmányok: Budapesten, Fasori Evangélikus Gimnázium, Pázmány Péter Tudományegyetem Állam- és Jog, valamint Bölcsészettudományi Kara.

Munkahelyei: 1943 és 1946 között a Magyar Ipari Munkatudományi Intézet alapítója és munkatársa. 1946-tól 1949-ig az Újjáépítési Minisztérium, majd jogutódja, az Építés- és Közmunkügyi Minisztérium munkatársa. 1949 és 1962 között a Gép- és Felvonószerelő Vállalatnál szállítómunkás, lakatos, műszaki előadó, kereskedelmi osztályvezető. 1963-ban az Építésügyi Minisztérium Kutatási Koordinációs Irodájának munkatársa, 1966-tól 1972-ig az Építésgazdasági és Szervezési Intézet tanácsadója, majd tudományos csoportvezetője. 1973 és 1978 között tudományos tanácsadóként, majd 1978 és 1979-ben főmunkatársként az Építési és Városfejlesztési Minisztérium Továbbképző Központjában dolgozott. 1968 és 1978 között az MTA Szervezéstudományi Bizottságának tagja. Másfél évtizeden át, 1964 és 1979 között állandó előadója volt a legismertebb vezető-továbbképző tanfolyamoknak (Borsodi Iskola, Kohó- és Gépipari Minisztérium, Nehézipari Minisztérium, Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Közlekedés és Postaügyi Minisztérium, Külkereskedelmi Minisztérium, Budapesti Műszaki Egyetem Továbbképző Intézete, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Továbbképző Intézete stb.). Óraadó tanár volt a Veszprémi Egyetemen, a Budapesti Műszaki Egyetemen.

Munkásságának kiemelkedő állomásai: 1944-ben a Magyar Ipari Munkatudományi Intézet megalapítása dr. Rézler Gyulával; 1969-ben az első magyarországi interdiszciplináris kutatócsoport létrehozása az Építésgazdasági és Szervezési Intézetben; 1972-ben az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium Továbbképző Központjának szellemi megalapozása és az első egyéves vezető-program elindítása.

Legjelentősebb munkái: *Vállalatszervezés a gyakorlatban* – Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1958; *Szervezélmélet és metodika* – Tankönyvkiadó, Bp. 1966 (társszerző: Ladó László, Síklaky István); *A vezető munkájának megszervezése* – Budapesti Műszaki Egyetem Továbbképző Intézete, Bp. 1966; *Vezetésről vezetőknél* – Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1967; *Vezetői döntések a szervezésben - Új módszer a korszerű vezetés és szervezés összehangolására*. A vezetési ismeretek c. munka 2. kötetében: 277–342. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1968; *100 kérdés-felelet vezetésről vezetőknél*. BMETKI, Bp. 1–14. kiad. 1972–1983; *A szervezés elmélete, módszertana és gyakorlata*. 1–3. kötet, Veszprémi Vegyipari Egyetem, Tankönyvkiadó, Veszprém–Budapest, 1975, 1976, 1979.

Róla szóló írások. Terjedelmes interjúban mutatja be Szabó Lászlót Magyar Beck István (1989): Száműzött értékeink. Beszélgetések az alkotó szellemi munkáról. Akadémiai Kiadó, Budapest. 327–379. oldal. Ebben az interjúban Szabó László szinte mindent elmond magáról, hivatásáról, gondolatairól.

folyton visszaidézte, tanítványainak példaképpül állította. A Pázmány Péter Egyetem Jogi és Bölcsészettudományi Karán tanult, ahol többek között az akkor még újnak számító tudományággal, a szociológiával ismerkedett meg. Sikerült bekerülnie gyakornokként kora – talán nem csak Magyarországon – világhírű közigazgatási szaktekintélyéhez, Magyar Zoltánhoz. 1944-ben Rézler Gyulával megalapították a Magyar Ipari Munkatudományi Intézetet.

A II. világháború után élete több kanyart vett. Dolgozott a Közmunka Tanácsban, az Újjáépítési Minisztériumban, majd lifteket szerelt. A 60-as évek közepétől az akkor kibontakozó az új gazdasági reform előkészítésének farvizén éppen az Akadémia szervezéstudományi albizottságának keretében harcolt a szervezéstudomány elfogadtatása, értelmezése érdekében. Akkor íródott tanulmányai és később megjelent egyetemi jegyzetei a „*Szervezélmélet és módszertan*”, „*100 kérdés-felelet vezetésről vezetőknek*” összefoglalták, rendszereztek a világ és a magyar szervezéstudomány történetét és aktuális helyzetét.

Szervezési-vezetési tanácsadóként dolgozott az Építésügyi és Szervezési Intézetben. Itt hozta létre 1969-ben az akkor még unikumnak számító *interdiszciplináris kutatócsoportját*, amelynek akkor tagja volt Magyar Beck István, a sajnos korán elhunyt szociológus, Szabó Máténé, a pedagógusból azóta személyügyi tanácsadóvá érett Baross Gyöngyvér és az akkor még mérnök jómagam. A team az alkotó szellemi munka veszteségforrásait kutatta – tíz évvel azelőtt, hogy a világon átsöpört az innováció kutatási láza. Megalapítója volt az első magyar ágazati vezetőképző központnak, és itt, az ÉVM Továbbképző Központban, 1973-ban megálmodója és elindítója volt az *első magyar MBA-nak*, amit akkor vezetőutánpótlás-képzőnek hívtak, és ahol többen a mai vezetéstudományi és szervezési akadémiái bizottság tagjai közül is tanítottak. Ez egy egyéves bentlakásos intenzív képzés volt, hathetes vállalathoz kihelyezett gyakorlattal, ahol a hallgatóknak teamben kellett a vállalatot átvilágítani és megoldásokat adni a feltárt problémák kiküszöbölésére.

Élete végéig dolgozott. Élete alkonyán főként fiatalokat tanított, akik a lakásán keresték fel, hogy merítsenek kimeríthetetlen kincsestárából. 1990-ben halt meg, 71 éves korában.

Milyen ember volt Szabó László?

Élete végéig figyelte, értelmezte, fejlesztette a körülötte létező világot. A kórházban töltött hetekben kórházszervezési felismeréseket tett. Ebből született például a „*Kórházi nagyüzem szervezése*” című mérnöktovábbképző jegyzete. Kutató- és tervezőintézeti tapasztalatait írta meg a „*Kutatásvezetés szervezésel-*

méleti szempontból” című jegyzetében. Mindkét műve rávilágított arra, amit korábban nem igazán fogalmaztak meg: hogy nemcsak lehet, de kell is alkalmazni modern korunkban a szervezési módszereket az addig tabunak számító területeken, így a kutatásban és az egészségügyben is. Több éven át *spiritus rectora* volt a tervezővállalati kerekasztal-konferenciáknak, ahol a tervezőintézetek aktuális kérdéseire a kor jeles tudósai, szakemberei keresték és adták meg a válaszokat.

Kiváló előadó volt. Az 1970-es évek elején-közepén az új gazdasági mechanizmus bevezetéséhez kapcsolódóan Ladó Lászlóval, Susánszky Jánossal hármásban vezetőképző előadásaiikkal járták végig az országot. Hirdették az új idők új dalait. Vezérigazgatók lesték a szavait, életből vett példáit, lényegre törő megfogalmazásait, pl. hogy a hozzá nem értők számának növelésével egyetlen team sem szerez jártasságot. Időnként gyilkos humorral oktatta ki az akadémikusodokat. Élénken emlékszem arra, amikor az általa példaképpént állított Alba Régia Építőipari Vállalat vezérigazgatóját, Kiss Józsefet elismerve a hallgatóság imígyen fanyalgott: „Könnyű a Jóskának, mert már tíz éve csinálja.” Jött a ríposzt: „És Önöket mi akadályozta meg abban, hogy Önök is azt tegyék, amit Jóska?” Nagy csend lett.

Nagy integrátor és iskolateremtő volt. Össze tudta kapcsolni a szervezetek világának mindennapi problémáit a szervezéstudomány fejlődésével. A helyi kihívásokra a kor színvonalának megfelelően tudott válaszokat és megoldásokat találni. Ahogy ő fogalmazott Magyar Beck István könyvében: „A valódi iskolák elvei, gondolatrendszerei, elméletei és módszerei rendre a keletkezési helyükön ténylegesen jelentkező problémák gyakorlatban igazolt megoldásaiból és azok általánosításaiból származtak” (333. oldal).

Ennek legkiválóbb példája a *PROVIZORG szervezési módszer* kialakítása és alkalmazása. E módszer a nagy átszervezések előkészítésére adott megoldást, amelyben a szervezet minden vezetője aktívan részt vett az új megoldások kialakításában, a külső tanácsadók kezdetben jelentős, majd egyre csökkenő iránymutatásai alapján. Módszerének lényege, hogy addig is kell valamit csinálni, amíg a nagy megoldások megszületnek, mégpedig azok közreműködésével, akiket legjobban zavarnak a problémák és a legtöbbet nyerhetnek a változással. Akkor találta ki ezt a módszert, amikor a világban éppen csak útjára indultak az olyan mozgalmak, mint a minőségi kör, vagy ezt követően a General Electricnél bevezetett work-out, vagy még később a business process re-engineering.

Végezetül még egy figyelemre méltó tulajdonságára szeretnék rávilágítani.

Szabó László együttműködött más szakterületek képviselőivel. Minden kiváló koponyát ismert – bármilyen szakterületen dolgoztak is – és ápolta velük a kapcsolatot.

Csak néhány nevet említve: Erdei Ferenc, Mezei Árpád pszichológus, Juhász Pál ideg- és elmegyógyász, Harsányi János matematikai közgazdász, Mándy György ökológus, Kiss István településkutató, Konrád György és Szelényi Iván szociográfusok, Kunszt György kutató mérnök, Szalai Sándor szociológus, Barkóczy Iona pszichológus. Szoros kapcsolatban állt Kádas Kálmán közgazdával, Nemény Vilmos rendszerkutatóval, Kulcsár Kálmán szociológussal, Náray Szabó István kémikussal, és természetesen a már említett Ladó Lászlóval, Susánszky Jánossal és a gyakorlati szervező Mányoky Istvánnal. A nálánál jóval fiatalabbak közül Kindler Józsefet, Kocsis Józsefet, Deli Lászlót, Nemes Ferencet és Kovács Sándort említjük. Tanult tőlük, de folyamatosan tanult mindabból, ami körülvette, amivel foglalkozott. A tanultakat rendszerezte, értelmezte, érthetővé és emészthetővé tette, majd továbbadta a tanítványainak.

Tanuljunk Tőle!

Vecsenyi János

Harsányi István emlékére

Harsányi István az egyik jelentős előfutára volt a mai hazai vezetés-szervezés tudomány kifejlesztésének és művelésének. Mint ő maga is vallotta, a budapesti József Nádor Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Karának nagy tudású és nagy tekintélyű professzorai (így: Heller Farkas, Kundtner Róbert, Kelemen Móricz és mások) keltették fel benne a gazdaság- és vezetésstudományok gyakorlása és fejlesztése iránti élethivatás-tudatot, amelyhez egész életében hűen és következetesen ragaszkodott.

A II. világháború utáni átmeneti időben a Budapesti Műszaki Egyetemen a korszerű gazdálkodás és ipari vezetés diszciplínáinak nem volt intézményesített szervezete, csak néhány magántanár tartott ilyen tárgyú előadásokat, s ezért egyre sürgetőbben jelentkezett az igény önálló gazdasági tanszék létrehozására. Ezt a szükségyszerűséget ismerte fel Harsányi István, aki akkor már az 1947-ben létrehozott Munkatudományi és Racionalizálási Intézet igazgatóhelyetteseként meghívott előadó volt a Műszaki Egyetemen. Javaslatával elérte, hogy 1949-ben megbízást kapott a Műegyetemen egy „üzemi tervgazdaságtan” tanszék létrehozására.

ÉLETRAJZI ADATOK

HARSÁNYI ISTVÁN 1913. március 9. Budapest – 1985. október 3. Budapest

Tanulmányok: okleveles közgazda (József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 1940); közgazdász doktor (ugyanott, 1941); a közgazdaságtudomány kandidátusa (MTA, 1960).

Munkahelyei: Ipari Termelési Tanács (1946); Munkatudományi és Racionalizálási Intézet, ig. h. (1947); BME: Üzemi Tervgazdaságtan Tanszék, tsz. vez. (1949–1953); BME: Ipari Üzemgazdaságtan Tanszék, tsz. vez. h., docens (1953–1965); MTA Automatizálási Kutató Intézet, tud. ov. (félállás) (1956–1965); BME: Ipari Üzemgazdaságtan Tanszék, tsz. vez., egyetemi tanár (1965–1978), majd tsz.-i egyetemi tanár (1978–1983); nyugdíjas tsz.-i munkatárs haláláig (1983–1985).

Munkássága: Élete egybeforrott a mérnökök gazdasági – szervezési – vezetési ismereteinek megteremtésével. Az életmű súlypontjai: *alapító-létrehozó* alkotó tevékenység (tanszékek, tananyagok, folyóiratok, tudományos egyesületek, oktatási formák létrehozása); *tudományos kutató-oktató* munkásság (racionalizálási, munkatudományi, vezetésstudományi, mikrogazdasági kutatások, szakemberképzés, oktatás, publikációk); *reformer-tudományszervező* magatartás (tudományos közéleti

aktivitás, új témák, tantárgyak, egyetemi reformok, koncepciók kidolgozása és sikerre vitele, nemzetközi kapcsolatok ápolása).

Kitüntetések: KGM kiváló dolgozója, Az Oktatásügy kiváló dolgozója, Tervgazdasági Emlékérem, MTESZ-díj, Karol Adameczki-emlékérem (a lengyel SZVT-től), BME-emlékérem, BME-aranygyűrű, Munka Érdemrend ezüst fokozata, Munka Érdemrend arany fokozata

Legjelentősebb munkái: *Üzemi tervgazdálkodás* (1950), BME, Budapest; *Iparvállalatok vezetése, tervezése, szervezése* (1955), Népszava Kiadó, Budapest; *A fiatal közgazdák problémáihoz* (1957), Gazdasági Figyelő; *A műszaki és gazdasági tudományok együttes műveléséért* (1958), Gazdasági Figyelő; *A mérnökök-technikusok munkájáról, társadalmi-anyagi helyzetéről* (1961), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest; *A műszer és automatikaipar* (1963), BME, Budapest; *A pszichológia alkalmazása a mérnöki munkában* (1965), Ipargazdaság; *Az ipari vezetésstudomány helyzetéről és feladatairól* (1967), Ipargazdaság; *Az ipari vezetés absztrakt modelljéről* (1968), BME, Periodica Polytechnika; *A szervezés és vezetés tudományos alapjairól* (Irányzatok-iskolák) (1973), BME.

Ettől kezdve 36 éven keresztül – egészen a haláláig – megszaktítás nélkül a saját alapítású tanszék vezetője, illetve vezető oktatója, munkatársa, továbbfejlesztője.

Munkásságának súlyponti része volt *alapítói tevékenysége*. Mint létrehozó gesztornak meggyőződése volt, hogy a vezetés-szervezés ügyét intézményes alapokra kell helyezni, mert ez biztosítja a fennmaradást és a fejlődést. Első alapítása a BME-ten a már említett üzemi tervezéstudomány tanszék volt, amelynek átszervezésével, továbbfejlesztésével 1952-ben létrehozta a gyakorlatiasabb szemléletű „*Ipari Üzemgazdaságtan Tanszékét*”, majd ezen belül 1956-ban a „*gazdasági mérnök*” fakultást, és később 1974-ben a „*villamos szervező szakmérnök*” képzést, valamint a végzett hallgatók klubszerű továbbképzését. Mindkét oktatási forma évtizedeken át volt a mérnökök gazdasági-szervezési – vezetési továbbképzésének országosan elismert bázisa, amelyek több reformjellelű fejlesztés után mintául szolgáltak a menedzsmentmérnökök képzéséhez is. Kezdeményező alapítója és szerkesztője volt az 1947-ben létrehozott „*Többtermelés*” című szaklapnak, majd azt „*Ipargazdaság*” címen a MTESZ szakfolyóiratává fejlesztette, amelynek első megjelenésétől, 1959-től haláláig felelős szerkesztője, a szerkesztőbizottság vezetője, a folyóirat arculatát jelentős mértékben meghatározó szellemi inspirátora volt. Széles körű közéleti tevékenysége során alapítója volt a MTESZ-nek (Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége), valamint az SZVT-nek (Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság), amelynek később társelnöke lett.

Tudományos kutatói tevékenysége fókuszában a hazai ipari, *vállalati vezetéstudomány* kifejlesztése és elméleti megalapozása állott. A kérdéskört a rá jellemző szívóssággal és alaposággal dolgozta fel. Összegyűjtötte és definiálta alapvető fogalmait és kategóriáit, majd jelentős úttörő munkával koncepcionális összefoglaló tanulmányt készített az ipari vezetés absztrakt modelljéről, valamint a vezetéstudomány hazai helyzetéről és feladatairól. Kutatási eredményeit töretlenül érvényesítette oktatómunkájában is. Sok generáció graduális fokozatú mérnök, gazdasági mérnök és szervező szakmérnök felkészítésében személyesen vett részt, doktoranduszok és aspiránsok témavezetőjeként irányította a fiatal kutatók fejlődését.

Oktatóként példamutató tanára volt nemcsak diákjainak, hanem munkatársainak is, segítő nesztora szakmai területének és az egész oktatási intézménynek. Közéletireformer tevékenységét is a kutató- és oktatómunkája érdekében fejtette ki. A társadalmi ráhatások egyetlen lehetőségét sem mulasztotta el, ha ezzel az általa szolgált diszciplínák ügyét vélte elősegíteni. Bátran fordul új témakörök felé, és a vezetéstudományi

oktatásban bevezetett *szociológiai, pszichológiai, ergonómiai, jogi* és egyéb *humán témakörök* is az ő nevéhez fűződtek. Termelékeny volt a tudomány területén új koncepciók kidolgozásában és előterjesztésében, amelyeknek helyi és országos fórumokon éppúgy törekedett támogatást nyerni, mint a nemzetközi tanácskozásokon és konferenciákon. A vitákban szívós irányzatharcok során igyekezett álláspontját sikerre vinni.

Nyugdíjba vonulása után is változatlan aktivitással végezte tovább tudományos közéleti tevékenységét, és egészen a haláláig részt vett a BME, a tanszék, a MTESZ, az SZVT-elnökség munkáiban, valamint irányította főszerkesztőként az „*Ipargazdaság*” c. folyóirat szerkesztőségét.

Harsányi István élete mind szakmai, mind emberi vonatkozásokban példamutatóan eredményes volt. *Szakmai életművében* a vezetés-szervezés kutatási és oktatási eredményei maradandó alkotások. Ezek elérésében megtalálható a küldetés céltudata, az állhatatos munka, a hosszú távú perspektíva követése, a szakmai környezet támogatásának meggyőződése, a személyes példamutatás hatása és a szívós vitakészség. Az *emberi kapcsolatok* vizsgálata és ápolása nemcsak tudományos érdeklődésének volt témája, hanem saját, közvetlen emberi magatartását is meghatározta: kiegyensúlyozott emberi kapcsolatai, szélsőségektől mentes megnyilvánulásai lehetővé tették körülötte az alkotó, nyugodt légkör kialakulását. *Vezetői munkájában* szívesen foglalkozott a fiatal munkatársakkal, elősegítette alkotókészségük kibontakozását, az utánpótlás nevelését.

Gazdag életműve példája lehet az elvi elkötelezettségen alapuló sikeres szakmai pályafutásnak, lelkesedése a vezetés-szervezés tudományos fejlesztését és az ifjúság oktatását-nevelését illetően tovább él követőiben. Humánuma, derűje, bölcsessége, humora, optimizmusa példamutatás az értelmes életvitelhez.

Családja és a jogutód ipari menedzsment és vállalkozás-gazdaságtan tanszék (Boross Zoltán professzor vezetésével) születésének 89. évfordulóján „*Mérnök menedzserekért*” elnevezéssel alapítványt hozott létre, amely életművében megnyilvánult törekvéseket kívánja továbbvinni, azzal az igénnyel, hogy Harsányi István nevét és emlékét – aki élete során oly sok mindent alapított – őrizze meg.

Kocsis József

Máriás Antal emlékére

Máriás Antal kutatói, oktatói és tanszékvezetői munkásságával jelentős mértékben hozzájárult a hazai vezetés- és szervezéstudomány fejlődéséhez. Életpályája során *gazdaságpolitikai, közgazdasági elemzési, vala-*

ÉLETRAJZI ADATOK

MÁRIÁS ANTAL Budapest, 1925. szeptember 17. – 2001. március 18. Budapest

Tanulmányok: Magyar Közgazdaságtudományi Egyetem, közgazdaságtudományi oklevél, 1950.

Tudományos fokozatok: egyetemi doktori oklevél, 1958; a közgazdaságtudomány kandidátusa, 1963.

Munkahelyek: Budapesti Műszaki Egyetem Ipari Üzemgazdaságtani Tanszéke: 1951–1968, közben: MTA Közgazdaságtudományi Intézet: 1955–1959. Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, illetve jogutódja: 1968. szeptember 1-jét haláláig.

Egyetemi beosztásai: Népgazdaság Tervezése Tanszék tanára 1968–1971, a Gazdaságpolitikai Kutatócsoport vezetője 1971–1977, az Ipari Üzemszervezési, majd a Vezetési és Szervezési Tanszék vezetője 1977–1989, ezután a tanszék tanára, 1995-től professzor emeritusa.

Munkásságának fő jellemzői: gazdaságossági számítások módszertanának fejlesztése, népgazdaság elemzése tárgy kidolgozása és oktatása, iparvállalatok

szervezése és irányítása tárgy fejlesztése, oktatása, tanszéképítés, TDK-munka irányítása.

Kitüntetések, elismerések. 1981: Munka Érdemrend ezüst fokozata, 1991: Pro Scientia h. c., 1996: Köztársasági Érdemrend kiskeresztje, 1997: Pázmány Péter-díj.

Legfontosabb művei: *Gazdaságosság és nemzetközi munkamegosztás.* Közgazdasági Szemle, 1954. 1. sz. (társszerző: Liska Tibor); *A gazdaságossági számításokról.* Közgazdasági Szemle, 1965, 4. sz.; *Népgazdaság elemzése I–II.* Tankönyvkiadó, 1974, és 1976; *A vezetés és szervezés oktatásáról.* Közgazdasági Szemle, 1982 11. sz. (társszerzők: Kindler József és Kiss István); *Vezetői emberkép és a vezetési stílus.* Közgazdasági Szemle, 1989, 1. sz.

Róla szóló írások: A szakmában és a diákok előtt rangot vívhatunk ki magunknak – Földes Péter beszélgetése Máriás Antal tanszékvezetővel. Közgazdász, 1977. szeptember; Karsai Gábor cikke a Figyelő Profil rovatában Máriás Antal címmel, 1995. szeptember 21.

mint *vezetés- és szervezéstudományi kérdésekkel* egyaránt foglalkozott.

Egyetemi diplomájának megszerzése után tíz hónapig a Népgazdasági Tanács titkárságán, azt követően két hónapig a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott. 1951. november 1-jén nevezték ki tanársegédnek a Budapesti Műszaki Egyetem Ipari Üzemgazdaságtani Tanszékére, ahol az ipargazdaságtan és a népgazdaság tervezése tárgyakat oktatta. 1955 és 1959 között az MTA Közgazdaságtudományi Intézetben dolgozott főállásban, az egyetemen másodállásban. Erre az időszakra esnek jelentős visszhangot kiváltó tanulmányai a gazdaságossági számításokról, amelyek a Közgazdasági Szemlében jelentek meg.

1968. szeptember 1-jétől kezdve dolgozott a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, illetve jogutódjánál. Először a népgazdasági tervezés tanszéken oktatott, majd 1971-ben a Gazdaságpolitikai Kutatócsoport vezetője lett. Sikeres szemináriumokat vezetett a népgazdasági tervezés szakos hallgatóknak, számos, ma vezető állami beosztást betöltő gazdaságpolitikus és gazdasági vezető látogatta óráit. Ebben az időszakban írta meg a *Népgazdaság elemzése* című kétkötetes tankönyvét (a második kötetet Tari Ernővel közösen).

1977. március 1-jén nevezték ki az Ipari Üzemszervezési Tanszék vezetőjének. Vezető oktató kollégáival közösen fáradhatatlanul dolgozott azon, hogy a tanszék új oktatási és kutatási profilt találjon, s ezt elfogadtassa az egyetemen belüli és a tágabb szakmai közvélemény-

nyel. Különös figyelmet fordított az új munkatársak kiválasztására, s egyengette beilleszkedésüket, szakmai és emberi fejlődésüket. Irányításával a tanszék rövidesen új tantárgyakkal jelent meg az egyetemi oktatásban. *Igényesség az oktatásban, a hallgatók partnerként kezelése, képességeik kibontakoztatása, értelmiségi életmódra nevelés* – e címszavakkal jellemezhetjük oktatói ars poeticáját.

Világosan látta azt is, hogy színvonalas egyetemi oktatás nem képzelhető el magas szintű, a nemzetközi élvonalnak megfelelő kutatási tevékenység nélkül. *Új kutatási irányokat* jelölt ki, hogy azok eredményei beépülhessenek az oktatásba. Az új megközelítések iránti fogékonysága nem csak egyetértéssel és támogatással találkozott. A nyolcvanas évek elején esetenként meg kellett küzdenie a kicsinyes akadémikusokkal, a megújulási szándék ideológiai megkérdőjelezésével. De nem lehetett eltántorítani az új gondolatoktól: hiába küldtek bizottságokat munkája felülvizsgálatára, ő töretlenül haladt előre azon az úton, amelyet szakmai meggyőződése és emberi tisztessége kijelölt számára. A nyolcvanas évek hivatalos felfogásának sok szempontból ellentmondó nézetei és publikációi jelentős vitákat váltottak ki. Sokan emlékezünk még a Máriás–Kindler–Kiss szerzőhármasság cikkére a nyolcvanas évek elejéről, amely a vezetési és szervezési felfogás megújításának alapjait rakta le, s amely egyik előfutára volt annak a megközelítésnek, amelyet a tanszék a 90-es évek elejére kifejlesztett.

A vállalati valóság megismerése, a szervezetek jellemzőinek leírása, megértése és magyarázata – sokszor hangsúlyozta e kérdések fontosságát vállalatokkal foglalkozó kutatómunkái során. A tanszék belső életén túlmutató vállalati kutatásokat indított el a nyolcvanas évek elején, amelyek hiteles válaszokat tudtak adni a kor jellegzetes problémáira. Irányította az MTA „Szocialista vállalat” kiemelt kutatási programjának vállalati szervezetekkel foglalkozó alprogramját, majd 1989-től az MTA TS 1/4 Vállalati szervezet – vállalati magatartás alprogramját. Az oktatásban az új tantárgyak bevezetésével megkezdte a hallgatók felkészítését a változtatásokra. Ez irányú munkáinak egyik állomása volt az új kétkötetes *Vezetés-szervezés* tankönyv megírásának irányítása.

A nyolcvanas években vezetése alatt folyó munkák logikusan vezettek arra a következtetésre, hogy meg kell változtatni az Ipari Üzemszervezési Tanszék profilját és elnevezését. Szakítva az addigi ágazati megközelítéssel, a tanszék az *általános vezetési és szervezési kérdések kutatását és oktatását tűzte ki célul*, s ezt tükrözte a Vezetési és Szervezési Tanszék név is. A tanszék kutatási profiljában új irány elindítását kezdeményezte

a *szervezeti magatartás* vizsgálatával. Rendszeres megbeszéléseken készítette fel fiatal kollégáit az elméleti és empirikus kutatások elvégzésére. E témakörben végzett kutatásai alapján önállóan egy publikációja jelent meg a Közgazdasági Szemlében *Vezetői emberkép és a vezetési stílus* címmel. Munkássága azonban megtermékenyült kollégái publikációiban, amelyet jelez két kandidátusi értekezés és számos folyóiratcikk, könyv. E háttér alapozta meg a *Szervezeti Magatartás Tanszék* létrehozását 2005-ben.

A tanszék életében betöltött kulcsfontosságú szerepe nem ért véget a tanszékvezetői pozíció átadásával. Aktív maradt: *emeritus professzorként* is folytatta iskolateremtő tevékenységét, s fiatalabb kollégái szakmai munkájának segítségét. Rendszeresen bejárt óráikra, majd azt követően leült velük, hogy elmondja észrevételeit és jobbító szándékú javaslatait. Professzor emeritusként egyik kiemelt feladatának tekintette a tehetséges, fiatal hallgatók támogatását. Fáradhatatlanul dolgozott a *Pro Scientia Alapítvány* kuratóriumában, s törekedett arra, hogy kiemelkedő képességű fiatalokból verbuválódjon az egyetemi oktatók utánpótlása.

Balaton Károly

KEDVES OLVASÓ!
NE FELEJTSE EL MEGÚJÍTANI ELŐFIZETÉSÉT
EZ ÉVRE IS!